

רחשני לב

ליקוטי מאמרים ודברי חיווק ואמונה מספרים הקדושים על פרשת השבוע

פרשת במדבר

כ"ט אייר ה'תשפ"ג

שנה י"א גליון ל"א

סדר קריש	מוצשק	הלקת	רית	לעיקוואוד
8:26/9:15	9:22	7:50	לשב"ק	
8:23/9:13	9:23	7:51	ברוקלין	
8:26/9:07	8:50	6:56	ירושלים	
8:27/9:08	8:47	7:11	בני ברק	
8:26/9:08	8:48	7:04	אלעד	

שבת מברכים: ראש חודש סיון ביום א' הבעל"ט
 מולד בליל שבת (לפנות בוקר) בשעה 2:52 עם 14 חלקים

הוא ע"כ נתן להם הקב"ה מספר כמו לכוכבים שנאמר בהם (ישעיה ג, כ) המוציא במספר צבאם לכלם בשם יקרא. כך נאמר כאן במספר שמות וגו' להורות שמצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד (דניאל יב, ג) וכל אחד יש לו השגחה פרטית.

כלי יקר

שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם וגו'.

...וע"ד רמז י"ל שהקב"ה עושה זה לטובת ישראל כי יש זכות לאינם זכאים אם מכוללים עם הצדיקים שיגין זכות הצדיקים עליהם גם זכות למנות כל אחד לעצמו שלא יענש בסבת עוברי עבירה לכן מונה כללן ופרטן.

חת"ם סופר, בתו"ד

איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל מגד סביב וגו'.

עיין מה שכתבנו למעלה בפסוק שאו את ראש וגו' כי זה עיקר התנשאות ראש של בית ישראל במה שהם מתיחסים לבית אבותם לא כגויי הארץ שאין להם יחס אב שרובן ממזרים עיין שם. לזה אמר הכתוב כאן איש על דגלו באותות לבית אבותם כלומר כי זה הוא האות שהם מתיחסים לבית אבותם שאין בהם פסול, במה שהם חונים סביב לאהל מועד. כי אילו היה בהם פסולת לא היו מקבלין אותם לשכון סביב לאהל מועד כי שמו יתברך עוצם עיניו מראות ברע ונאמר אצלו (תהלים ה, ה) לא יגורך רע, וזה הוא האות שהם כשרים, איש לבית אבותיו.

ועל כן נאמר להלן (ב, ד) אחר צווי הדגלים כן חנו לדגליהם וכן נסעו איש למשפחותיו לבית אבותיו. כלו' כי מהדגלים שהנו סביב למשכן ולארון העדות נודע ודאי שאיש לבית אבותיו הוא.

באר מים חיים

ואת כל העדה הקהילו באחד לחדש השני ויתילדו על משפחותם וכו'.

ומ"ש בלשון הזה ויתילדו, כי נתנו בקע לגלגלת לכפר על נפשותיהם וכקטן שנוולד דמי, כי בשם שהקטן שנוולד אין לו עונות, כך הם נתכפרו כל העונות שלהם ונדבקו כראוי בשרשם הקדוש.

שבטי י-ה, מהרה"ק ר' משה דוד וואלי זצ"ל, מתלמידי הרמח"ל

ויכהו וגו' ע"פ אהרן אביהם.

ענינו כי מ"ש תולדות אהרן ומשה ואחז"ל (סנהדרין ט, א) כי כל המלמד בן חבירו תורה כאילו ילדו, והטעם בזה כיון שאחז"ל (עירובין מז, א) שמותר לכהן לטמאות בחכם שלא מכל אדם זוכה ללמוד, והיינו שצריך ללמוד מפי הרב שהוא שורש נשמתו, לכך נקראו תולדות אהרן ומשה שהיה שורש נשמתם בהם, ואמר ע"ז שזה גרם מיתתם מפני שהורו הלכה בפניהם, שהיה ראוי שיקבלו מפי משה ואהרן שהם שורש נשמתם, וזה היה ג"כ החטא בהר סיני, כדכתיב (שמות כד, יא) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו, שלא היה ראוי להם לקבל האור אלא מה שנאצלו להם ע"י משה ואהרן והם כווננו לקבל האור ע"י עצמם, והיינו דכתיב ואל אצילי ב"י שלא קבלו האור דרך האור של משה ואהרן, והיינו דאמר שאלעזר ואיתמר לא עשו כן אלא קבלו אור כהונתם מאור הנאצל לאהרן, והיינו דכתיב ויכהו אלעזר ואיתמר ע"פ אהרן אביהם מאור הנאצל מאהרן עליהם.

פנים יפות

מתוך חיבתן מונה אותם בכל שעה, ברש"י.

...וזה הוא כענין המבואר באגרת שכתב הרמב"ן ז"ל לבנו, השפל עצמך וינשאך המקום, ככה על ידי שפלות ישראל הקב"ה מנשא ומרומם אותם, לעשות אותם לדבר שבמנין, שלא יהיו בטלים ונכלים ח"ו בין אומות העולם. ולא עוד אלא אפילו כאשר חיליה אינם כדאים, אם הם נכנעים מרומם אותם השי"ת להיות דבר שבמנין על שם העתיד, מצד החלק אלוה ממעל, חלק יעקב, שנמצא בתוכם, אשר מחמתו עתידים לשוב אליו ית', כמו שהיה ביציאת ממצרים, שנאמר (שמות ג, יב) בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, וכמו שאמר הכתוב (ויקרא טו, טו) השוכן אתם בתוך טומאותם ופירש רש"י ז"ל אעפ"י שהם טמאים שכינה ביניהם, היינו על שם שבעתיד המה עתידים לשוב ולהיטיב את דרכם, מצד החלק אלוה ממעל שבקרבם, לפיכך מחבב אותם השי"ת ושוכן בתוכם.

וזהו שפירש רש"י ז"ל, במדבר סיני וכו', 'מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה', היינו ע"י שפלות ישראל הרמוז בתיבות במדבר סיני, כדאיתא בס' הקדוש נועם אלימלך (פרשה זו) כי התורה הקדושה מלמדת לאדם איך יתנהג וכו', להיות תמיד מוכנע גדול ונבזה בעיניו כדרך שעשה השי"ת ב"ה שמאס בהרים הגבוהים ובחר בהר סיני הנמוך מכולם (עי' סוטה ה, א), וזהו 'במדבר סיני', עי"ז מרומם אותם השי"ת ומחבבם ועושה אותם לדבר שבמנין לבל יתבטלו בין האומות, ואף כאשר אינם ראויים, הוא ית' מחבב אותם ע"ש העתיד, כמבואר בספד"ק קהלת יעקב (ערך הבה) ההפרש בין אהבה לחיבה, אהבה מצד הטבע וכו', חיבה מצד חכמה ובינה ולמעלה מהטבע של המשפיע שידוע במדת המקבל ובחכמתו או שמתבונן שלבסוף ייטיב מעשיו ויתגדל בתורה ובמעשים טובים וכו' וע"י זה מחבבו, עכלה"ק, וזהו אומרו מתוך 'חיבתן' לפניו, היינו גם על שם העתיד, שעתידיים להיות טובים, עושה אותם השי"ת לדבר שבמנין, אפילו אם עכשיו אינם כדאים.

אמרי מנחם אלכסנדר, בתו"ד

ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את משה כן עשו.

נאמר עשיה בכפל. ונראה שבא להשמיענו דאף שעיקר העשייה של הציורי בפועל הוא ללוים, וידמה שאין להישראל חלק בעשיית הלוים מצוה זו, ובאמת כיון שהישראל יחזקו את הלוים בממונם בתרומות ובמעשרות נתייחס עשיית הלוים גם לעשיית ישראל. ולזה כתוב ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה', כלומר שנחשב עשיה זו גם לישראל על כל אשר צוה ה'. ולזה סיים בכפל, שנחשב מעשה האחד לשני עשיות ללוים ולישראל.

נחלת יעקב, לבעל התיבות

שאו את ראש וגו'.

אעפ"י שרש"י פירש שהוא לשון קבלת חשבון (שמות ל, יב) מ"מ הזכירו בלשון שאו, כי תשא, נשא, כי מצד המספר ניטלם וינשאם ביתר שאת על כל העמים אשר אין להם מספר פרטי כמו הקש הזה שאין דרך בעל הגורן ליתן לו מנין, כך אין לאומות השגחה פרטית כ"א כללית לקיום המין כשאר בהמות וחיותו ארץ אבל כל איש מישראל מושגח בפרטות ואפילו אחד מהם חשוב כאומה שלימה כמ"ש (שם טו, כא) ונפל ממנו רב. ואפילו אחד מהם שיפול דומה כי רב

רהשי הלכה

פסקים וביורוי הלכות בדברים המצויים הלכה למעשה מפסקי מורן בעל שבת הלוי זצ"ל

בעריכת הרה"ג ר' ישכר דוב שטיין שליט"א מו"ץ באלעד
בפיקוח הרב הגאון ר' משה שטיין שליט"א רב דקהל חסידים בני ברק, מו"ץ בשכנת הלוי ונח"מ פסקי מורן יציבת תור

פסקי הלכות

זמן הנחת עירובי תבשילין

א. זמן הנחת העירוב: לכתחילה יש להניח עירובי תבשילין בערב יו"ט וכשירא שמא ישכח להניח עירובי תבשילין בערב יו"ט או מסיבה אחרת שאינו יכול להניח בערב יו"ט, **יכול להניח עירובי תבשילין בליל ערב יו"ט ולברך** (שו"ת שבט הלוי ח"ט סי' קכ"ט אות ד' וע"ש דמי שלבו נקפו לא יברך בכה"ג, ועיי באריכות בברורי הלכות הכא), **ובדיעבד אם הניח גם כמה ימים קודם עירובי מותר לו מדינא לבשל בעי"ט**, אמנם לכתחילה אין לסמוך על"ז ואם נזכר בכך קודם יו"ט צריך להניח שוב בעי"ט (שו"ת ומשנ"ב שם סקמ"ה).

ב. עירובי תבשילין בבין השמשות: שכח להניח עירובי תבשילין ונזכר בבין השמשות **מותר לו להניח ולברך כל זמן שהוא ספק חשיכה** (י"ג וחצי דקות לאחר השקיעה) (עי' רמ"א סי' תקכ"ז סי' ס"א דמוותר להניח בספק חשיכה, ועיי בה"ל סי' רס"א סי' א"ד ד"ה עירובי חצירות שדיק ממג"א דיכול אף לברך, ועיי במשנ"ב תקכ"ז סק"ד דאם נזכר לאחר ברכו שקיבלו הציבור יו"ט אפי' מבעוד יום אינו יכול לערב, ובקבלת יו"ט עיי' יחד מבעו"י אם הוא קודם חשיכה יכול לערב ובספק חשיכה אפשר דיכול ג"כ לערב ע"ש בשעה"צ סק"ט, ובשעת הדחק גם אחר ברכו יכול לערב כל זמן שלא התפללו הציבור ערבית כל זמן שהוא עדיין ספק חשיכה).

ג. זמן בישול העירוב תבשילין: טוב לכתחילה לבשל התבשיל ולאפות הפת בעי"ט עצמו, אכן כשאין לו תבשיל שנתבשל בעי"ט בודאי כשר אף לכתחילה כשמניחו בעי"ט לשם עירוב (בה"ל סי' תקכ"ז סי"ד ד"ה לכתחילה).

ביורוי הלכות

האם אפשר להניח עירובי תבשילין בליל ערב יום טוב

על תבשיל שכבר התקלקל, ומסיק בבי" דלענין הלכה לכתחילה נקטינן להחמיר ובדיעבד להקל כיון דמידי דרבנן הוא, וכן פסק בשו"ע סי' תקכ"ז סי"ד דאם הניח העירוב על דעת לסמוך עליו כל זמן שיהיה קיים אפי' ליו"ט אחר, לכתחילה לא יסמוך עליו ליו"ט אחר אבל בדיעבד (שלא הניח שנית) יכול לסמוך עליו (והיינו אפי' מעי"ט אחד לכל היו"ט בשנה), וכל ה"ט" (סקי"ג) דהטעם שהחמיר המחבר לכתחילה הוא משום דלא בריא לן אי הלכתא כרב אשי ומותר להניח גם קודם עירובי אי הלכתא כרבא דאין להניח קודם עירובי, אמנם **בשעה"צ** סקס"ז כ' בשם כמה אחרונים דטעם המחבר הוא משום שחשש לכלבו דגם לרב אשי אין להניח קודם עירובי ודלא כט"ז שחששו לד' רבא דהא ק"ל כרב אשי לגבי רבא, וכל **הבה"ל** (שם ד"ה לכתחילה) **דמשמע מב"י דטוב לכתחילה לבשל התבשיל בעי"ט עצמו**, אכן כשאין לו תבשיל שנתבשל בעי"ט בודאי כשר אף לכתחילה כשמניחו בעי"ט לשם עירוב.

ומעתה נבוא לנדוד האם מותר להניח עירובי תבשילין לכתחילה בליל עירובי יו"ט דיש לדון האם ליל עירובי נחשב כבר כעירובי, **דלכאורה מציינו בכמה מקומות דליל עירובי אינו נחשב כעירובי**, בס' תע"א סי' ב' לגבי איסור אכילת מצה בע"פ כ' **בבאר היטב** סק"ח ח"י דבליל ער"פ מותר, וכן משמע **בחי"י** סי' תפ"ט סק"א שהביא ממחר"ל שכושיגי' יום מ"ט לספירה יאמר היום מ"ט ימים וכו' ולמחרתו הוא ערב שבועות ש"מ דהלילה אינו נחשב לערב שבועות, וכן מציינו **במג"א** סי' תס"ח סק"ט דבליל עירובי מותר להקי' דם, **אמנם מאידך גיסא** מציינו **במג"א** סי' תר"ד סק"א בשם של"ה דהנזוהרים שלא לאכול בשר רק בימים שאין אומרים בהם תחנון אז במקומות שאין מרביץ בסליחות באשמוורת של ערב יו"ט גם הלילה יו"ט ומותר לאכול בשר בלילה, וע"ע בס' **להורות נתן** (מועדים ח"ג דרשה לשבת שובה תשמ"ה סי' ז') להגאון **רבי נתן גשטטנר** זצ"ל שכ' דלפמ"ש"כ הרא"ש דלרבא דהטעם הוא כדי שיכין מנה יפה לשבת אין להניח ע"ת קודם עירובי משום שצריך להתחיל במצוות ההכנה לשבת בעי"ט, א"כ ע"כ דהכוונה הוא לעירובי קודם עירובי דומיא דהכנה לשבת דמצוותה בבוקר יום השישי דכשחל עירובי בשבת מצוות ההכנה היא מיום מבוקר יום ה', דאל"ה מהו הטעם לחלק בין טעם רבא דלא מהני קודם עירובי לטעם רבא אשי דמהני, ועיי בשו"ת **שבט הלוי** ח"ט סי' קכ"ט אות ד' **שכ' מרן זצ"ל** דאין לדמות נדו"ד להקת דם שהוא ענין סגולי, (ונראה דלא חשש מרן זצ"ל לראיה מאכילת מצה בליל ער"פ דהתם טעמא אחרינא איכא במילתא דלא שייך בליל ער"פ עיי' ר"ן פסחים טז, ד"ה ירושלמי, וגם הדיוק ממחר"ל שהביא הח"י שלמחרתו הוא ערב שבועות אינו ראייה לנדו"ד דהענין הוא שיהא ניכר שהוא לצורך שבת) וכן **מש"כ יידידי הגר"נ גשטטנר** דאין הכנה אלא מע"ש בבוקר ובאופ"י הוא רק כעירובי בבוקר, **אין דבר זה מוכרח כלל** שלא יועיל בנדו"ד הנחת עירובי מליל עירובי (גם להסוברים דאין מועיל להניח כמה ימים קודם, ד"ל דאף דעיקר זמנה של ההכנה היא בבוקר דווקא מ"מ מתחיל זמנה גם בליל יום השישי ובפרט בזמנינו שיש מקררים ורגילים לבשל לשבת כבר מהלילה) וכן דעתנו נוטה להקל בזה, **ולכן בשעת הדחק שירא שמא ישכח להניח ביום יכול לערב בליל עירובי ולברך**, ומי שלבו נקפו לא יברך בכה"ג.

וע"כ להלכה למעשה כחשוש שמא ישכח להניח בעי"ט ביום יכול להניח ע"ת בליל עירובי ולברך.

שאלה: הוושש שישכח להניח עירובי תבשילין בערב יו"ט מחמת טרדתו בהכנות ליו"ט (או מחמת סיבה אחרת שאינו יכול להניח בעי"ט), **האם מותר לו להקדים להניח עירובי תבשילין בליל עירובי?**

תשובה: אי' במתני' (ביצה טו:) **יו"ט שחל להיות ער"ש לא יבשל בתחלה מיו"ט לשבת** (דהיינו במיוחד לצורך שבת) אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותר הותר לשבת, **ועושה תבשיל מעי"ט וסומך עליו לשבת** (ובאופ"י מותר לבשל במיוחד לצורך שבת), **ונחלקו אמוראי** שם בטעם תקנת עירובי תבשילין, **לרבא הטעם הוא משום כבוד השבת** שמתוך שמוניח תבשיל לשבת הוא זוכר את השבת ואינו מכלה הכל ביו"ט ובורר מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו"ט, **ולרב אשי הטעם הוא משום כבוד יו"ט**, כדי שיאמרו אין אופיין מיו"ט לשבת אלא א"כ התחיל מבעוד יום וק"ו מיו"ט לחול דלגמרי לא, (והטעם דמדאורייתא מותר לבשל מיו"ט לשבת נחלקו אמוראי בפסחים מו: **לרבה** משום דהואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה ביו"ט נמצא שמבשל לצורך יו"ט, **ולרב חסדא** הוא משום דמדאורייתא צרכי שבת נעשין ביו"ט דקדושה אחת היא דשניהם נקראים שבת וכשם שמותר לבשל בו ביום מותר לבשל למחר, וכ' התוס' (שם ד"ה רבה) דלרבה דטעם היתר בישול ביו"ט לצורך שבת הוא משום הואיל אסור לבשל ביו"ט סמוך לשקיעת החמה דבאופ"י לא חזי לאורחים ביו"ט, ומשום כך כ' הפוסקים דיגמור לבשל בעוד היום גדול שיהא ראוי ליו"ט, ועיי' במשנ"ב סי' תקכ"ז סק"ג ובה"ל ד"ה ועיי' עירוב שמצדד להקל בשעת הדחק כהראשונים שפסקו כר"ח דמדאורייתא צרכי שבת נעשין ביו"ט).

וכ' הרא"ש (ביצה פ"ב סי' א') **דנהפ"מ בין אלו ב' הטעמים הוא** האם צריך להניח עירובי תבשילין דווקא בעי"ט או שיכול להניח גם קודם עירובי, **דלרבה** דהטעם הוא כדי שיברור מנה יפה לשבת **צריך להניח דווקא בעי"ט** דאם מניח קודם עירובי אין הדבר מזכירו לברור מנה יפה לשבת, **ולרב אשי** דהטעם הוא כדי שיאמרו אין אופיין מיו"ט לשבת אלא א"כ התחיל מבעו"י וק"ו מיו"ט לחול דלגמרי לא, **יכול לערב אפילו קודם עירובי** דגם באופ"י מועיל העירוב להחשיבו כמו שגומר את הבישול שהתחיל מעי"ט ולא יבוא לבשל מיו"ט לחול, והוסף הרא"ש **דלרב אשי** כשי"ט סוכות חל ביום ה' **יכול להניח עירוב אחד** לשבת זו ולשבת הבאה שלאחר יו"ט שני של שמיני עצרת, וכ"כ **בהגהות מיימוניות** (פ"ו מה' יו"ט אות ב') **אמנם כתבו דלהניח בעי"ט אחד שיעיל לכל הימים טובים שבשנה זו אינו מועיל** דהכא הוי טעמא כדמפרש רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת ואי מקדים לערב כולי האי לא יזכר לברור מנה יפה לשבת, ומשמע מדבריהם דגם לרבא מותר לערב קודם עירובי ודלא כהרא"ש דרק לר"א מותר (ועיי' בבי"י סי' תקכ"ז סי"ד דבטור משמע דיכול להניח בעי"ט אחד לכל השנה וכן נראה יותר לומר ברא"ש לד' רב אשי), **וד' הכל בו** (סי' נ"ט) בשם **ה"ר נתנאל** שאין להניח עירוב תבשילין קודם עירובי אפי' לרב אשי דאין כבוד יו"ט לבשל על תבשיל שכבר עברה צורתו (שהתקלקל), נמצאו **ג' דיעות** דבר **להגה"מ** מותר להניח בעי"ט ראשון גם עבור יו"ט אחרון של חג גם לד' רבא (אבל לא מעי"ט אחד ליו"ט שבכל השנה), **ולהרא"ש** לרבא יש להניח רק בעי"ט כדי שיזכור לברור מנה יפה לשבת, ולרב אשי יכול להניח בעי"ט ראשון עבור יו"ט האחרון (וכ' הבי"י דלד' גם מעי"ט אחד ליו"ט שבכל השנה), **ולכלבו בשם ה"ר נתנאל** גם לרב אשי יש להניח רק בעי"ט שאין כבוד יו"ט לבשל

הילולא דצדיקא

גלב"ע
א' סיון
תס"ז

הרה"ק
ר' אורי שרגא פיוויש זי"ע
בעמח"ס "אש דת"

אלה תולדות

רבינו הרה"ק הר"ר אורי שרגא פיוויש מבית חלפן זי"ע בעמח"ס 'אש דת' נולד לאביו הגביר האלוף בתורה רבי אליעזר מענליס, ע"ש חותנו ר' מנחם מנלי ז"ל, בעיר המלוכה ווינא בשנת ת' לערך, רבי אליעזר היה פרנס ומנהיג קהילת ווינא עד גירוש היהודים ממנה בשנת ת"ל. וכך מתאר רבינו את אביו בהקדמה לספרו אש דת, וז"ל, 'אבי אבי רב ישראל האשוא המופלג בחכמה וחסידות, ובמעלות ומידות, האלוף המרומם מוה"ר אליעזר זצ"ל אשר שמו אחד המיוחד שבעדך, בהוד והודר... ותמיד היה מרגליה בפומיה להוכיח אותי במדות התמימות, להיות תמים עם ה' אלקיני, ולכוון את מעשי לשם שמים ולא לשום התנשאות והתפארות.

העיר ווינא היתה אז במלוא תפארתה וישבו בה רבנים וגאוני עולם אשר מפארים כותל המזרח בתורתם עד עצם היום הזה, בעת שהוא שכנו בה הגאונים רבי שבתי שעפטיל הורביץ בעל ווי העמודים בנו של בעל השל"ה הק', רבי אברהם יהושע העשיל מקראקא המפורסם בשמו הרבי רבי העשיל, רבי יונה תאומים בעל קיקיון דיונה, רבי אהרן שמואל קוידאנובר בעל ברכת הזבח, רבי יעקב טמרליש מוורמיישא בעל ספרא דצניעותא, רבי גרשון אשכנזי בעל עבודת הגרשוני, ועוד. בדור דעה זו ובמקום תורה כזו גדל והתחנך רבינו, ואצל גדולי עולם אלו קיים רבינו בעצמו והוי מתאבק בעפר רגליהם של תלמידי חכמים. חודשיים ימים טרם ביצוע גזירת הגירוש יהודי ווינא המעטירה, נפטר אביו הגדול רבי אליעזר ביום ג' א סיון ת"ל, ובטרם עברו שלשים ימי בכי נפטרה גם אמו הצדקנית מרת יוטל ע"ה ביום י"ז בתמוז. שניהם נטמנו בבית העלמין העתיק בווינא.

הרבנות בפראג

אחר גזירת הגירוש, אהר רבינו למושב לו מקום תורה ע"כ בחר לו את העיר פראג המעטירה, אשר כמו ווינא באוסטריה, היתה פראג מטרפולין של תורה, ומרכז הרוחני של כל המדינה, ומעולם ישבו שם על כס הרבנות גדולי תורה, ענקי הרוח אשר הקרינו את אור היהדות על כל סביבם.

בתקופה ההיא שימש ברבנות פראג הגאון האדיר רבי אהרן שמעון שפירא זצ"ל, שמעו של רבינו הגיע לאזני בני הקהילה, והם ראו בו אדם הראוי למלאות תפקידים חשובים בחיי הקהילה הראוים רק לגדול הדור, הרבצת תורה, דיניות, ודרשנות. ולכן מינו את רבינו כדרשן ודיין בקהילה, וגם הרביץ שם תורה. במשך הזמן נתעלה רבינו לראש בית דין מ"ש [מורה שוה] שהיה בית הדין החשוב ביותר בקהילה. וכה מספר לנו רבינו על התקופה ההיא וז"ל, תוך עיר גדולה לאלקים קריה נאמנה היא ק"ק פראג כרכא דכולא בה מלאה חכמה ותבונה ושם הרבצתי תורה בתלמידים רבים המקשיבים לקולי בקול עוז ועוצמוות להוציא לאור תעלומות והייתי יושב אוהל ולא חשתי מעשות פרי לתרופה פה להתיר ולאסור כאשר ידוע ומפורסם שהייתי שם ק"ק פראג עשרים

שנים רצופים אחד המיוחד וראש ב"ד מורה שוה המה המיוחדים ומפלאים שבבתי דינין אשר כל דבר הקשה אליהן יבואו ועל פיהם נערכה גם שם הייתי יושב בשערים שערי ציון המצויינים בהלכה לתפוס בישיבה ישיבת חכמים ונבונים וחדשתי כמה חדושים יקרים מפנינים בחדושי הלכות גם בפוסקים חדשים גם ישנים גם דרשתי שם ברבים כמה וכמה פעמים בדרושים יקרים ונחמדים באסיפת חכמים וברוב עם הדרת מלכים מלכי רבנן ותלמידים דרושים לכל חפציהם וחפצי ה' בידי מצליח.

הרבנות בבומסלא – וברודא

צדיקים אין להם מנוחה בעולם הזה. רדיפות רבות סבל רבינו מהני בריוני 'המקנאים ומקנטרים הידועים והמפורסמים', הם המה שהלשינו על חותנו רבי אברהם ליכטנשטאט לפני הרשות על שהעלים הרבה משמות היהודים במדינת ביהם כדי לפטרם מן המס, ואשר על כן אסרוהו בבית הסוהר תשע שנים, על אף שחתנו, רבינו, לא השיב להם כגמולם, וכה מתאר רבינו את סבלו בעולם הזה, וז"ל, 'אדרבה, על כל גל וגל שבה לנגדי נעניתי להם ראשי ודברתי עמהם דברי פיוס וריצוי לרצותם, ובכל זאת לא שבו מאפס וחתמם, והגדילו עלי בשנאתם.'

בנוסף לכך קרה לו מקרה לא טוב, 'שפגע בי מדת הדין בדין שריפה החמורה באש הגדול שיצא מאת ה' בפראג המעוטרה, ביום ג' ג' תמוז בשנת ה' אלפים תמ"ט ליצירה, כידוע ומפורסם שכל בני הקהלה נשרפו אז בתיהם במבעירה, ואני יצאתי אז נקי מנכסי בערום וחוסר כל ונשרפו כל מחמדי וכל הוני גם לרבות כל ספרים הנחמדים שהיו לי בלי שיעור וערך יקרים מפז ופנינים... וחבל על דאבדין ולא משתכחין על חידושי התורה שחדשתי שהיו נכתבים במילין בספר על הפוסקים וחידישי הלכות גם לרבות חיבורי הגדול על התורה בדרושים יקרים.

לאחר שהתאושש מעט מן האסון, 'מרתית בדעתי להתמיד בהתמדת תורת ה' תמימה, והרבצתי תורה בישראל יותר ממה שעשיתי מאז ומקדמה". אך דא עקא ששונאיו לא שקטו ממחשבתם הרעה, והם 'השחיתו והתעיבו עלי במחשבות ערומים, לעשות לי מעשים לסתור... עד שנתייעצו והמתיקו סוד יחד בתחבולתם להטיל עלי עול מסים קשים וגדולים מה שהוא בלתי אפשרות לסבול, גם כפחו פרנסתי מכל הצדדים עד שיע"ז לא ידעתי [אנא] לפנות, ופניתי לימין ואין עוזר ולשמאל ואין סומך'. לכן 'יהיה היום שנסתייע מלתא שנתקבלתי לאב"ד ור"מ בק"ק בומסלא קהלה המפורסמת שכבר שמה נודע בשערים המצויינים, ואמרתית אמלטה נא שמה ותחי נפשי כי שם אמצא מרגוע לנפשי ורוחי ונשמתי לקנות את השלימות ולהרביץ תורה עם תלמידים, ושברתי לישועות ה' אשר פדה משחת נפשי', ואכן בערך בשנת תנ"ו עקר מפראג לבומסלא שבבוהמיה, בה ישב במשך כחמש שנים. אך גם שם לא נח ולא שקט 'מפועלי און ואנשי דמים הנ"ל שעוררו עלי דיני דינים והרחיבו עלי פיהם בדברי

שוא ושקר לעורר עלי במחלוקת'. באותו זמן סבל שוב משריפה נוראה שפגעה בו קשות, וכפי שמיצר על כך בהמשך הקדמתו: 'ובעונותינו גם שם לא שקטתי ויבא עלי רוגז ורוגזו של המלך מלכו של עולם שממרום שלח אש בשלהבת י- ה שנשרפו כל בתי עירינו הן גוים ויהודים עד שלא נשאר בית א' בכל העיר, ומאז נשארתי בחוסר כל ממש, שנשרף כל הוני ומלבושי לי ולאשתי ולבני, ולא היה לנו כר וכסת לשכוב וגם לרבות כל הספרים שלי גמרות ופוסקים ושאר חדושים ספרים שקנתי, והיינו ערומים ממש כערום היוצא מבטן אמו, והייתי נבוך וסבוך כערער בערבה, ולא אוכל לצאת ולבא, שנסתמו ממני מעינות החכמה, באשר שלא היה לי שום ספר לעיין בו.'

גם בתשובה לאחד משאליו כתב רבינו בזה"ל, 'להוי ידוע שכעת הזאת אין לי שום ספר לעיין בהיות שידוע ומפורסם שבער"ה לקיתי בכפלים מיד ה' בשריפת אש הגדול שנשרף כל הוני וכל ספרי ומחמדי, ונהירנא שפלפתי בישיבה בסוגית הלכה זו כמה פלפולים חריפים ומתוקים וגם חדשתי בדיבור תוספות הלז אבל שכחתי גופא דמלתא, והנה לרוב הפצרתך אמרתי לעיין עוד הפעם... (אש דת, ריש סי' ה).

בעקבות השריפה נאלץ לעזוב גם את העיר בומסלא, ובערך בשנת תס"א נתקבל לאב"ד ברודא (הנקראת אונגאריש בראד) במדינת מורביה. ביום ה' טבת תס"ב מצאנוהו עסוק בהיתר עגונה אחת, למענה הקדיש תשובה ארוכה בנידון, וכדבריו 'באשר שהרבה החכמה להיות שוקדות על תקנות בנות ישראל שלא ישבו עגונות כאלמנות חיות וכמה פעמים מצינו שבעגונה הקילו, אמרתי להיות מתבונן באמרי בינה להבין דבר מתוך דבר לצדד את דרכי היתר וכך דהיתירא עדיף... (דת אש, סי' י). בסוף ימיו חזר רבינו לפראג ונפטר שם ב"ח סיון שנת תס"ז לפ"ק ומנו"כ בבית העלמין בפראג.

מעלת ספרו "אש דת"

רבינו התאונן מאוד על כל כתביו שכלתה אותם האש, וכפי שכותב בהקדמתו, 'ופניתי אל לבי לתור ולדעת למה, ועל מה ככה ה' לידי אינה, וכי עביד קב"ה דינא בלא דינא, ופשפשתי במעשי, ואחרי שובי נחמתי ואמרתית פן ואולי מצא אלקים את עוני שמנעתי בר וחסד מרעי ואוהבי, בהני מילי מעליותא מה שזיכני ה' לחדש בעולמו, שכנסתי אותם באוצרי להיות כמוס עמדי, סתום וחתום תורה בלמדי, וכו'.

...ואחת שאלתי ואותה אבקש שכל המעיין בספרי שאלות ותשובות אם יראה וימצא בו דברים שאינם נכנסים באזניו אל יתלה בי בוקי סריקי במהירות רק יעיין היטיב בגמרות ופוסקים שהבאתי ובפרט בלשונות הרמב"ם והראב"ד וכסף משנה ורב המגיד ובלשונות הטור ושאר הפוסקים שהבאתי כי בטוח אני באם שיעיין היטיב בעיניו שכלו הצחות שימצא דברי נכונים ולפעמים אחזתי למעט בלשוני וסמכתי על המבינים דבר מתוך דבר ואקוה שירוני לכך זכות ולשם שמים ובזכות זה יזכו לראות בנחמות ציון וירושלים. זי"ע ועכ"ל א.

נצור לשונך

עפ"י סדר
הלימוד היומי

הלכות
שמירת הלשון

כט אייר - הלכות אסורי רכילות - הציורים

י. ולפעמים יציר שמתר לגלות, בין שהוא יודע שהמשדכת - יש לה מחלה פנימית, אשר אינה גלויה לכל, והחזקת אינו יודע מזה, אך צריך לזהר, שישלמו בזה הפרטים הנ"ל בכלל ט' סעיף ב'.

ואם לא ידע את הדבר מעצמו, רק ששמע מאחרים, אין לו לגלות, כי אם באופן שהוא משער, שהחזקת לא יעשה דין מעצמו לבטל את השדוך, רק שחוש ויחזק אחר זה היטב, וגם בזה צריך הפרטים הנ"ל בכלל ט' סעיף ב'. יא. ואם הוא יודע את בית המחזקת, כי הוא בית פריצות, צריך לגלות, (וכל שכן אם הוא מכיר את החזקת, כי יש בו אפיקורסות - בודאי מצוה לגלות), ואין צריך לזה שום פרט מהפרטים הנ"ל. ואפלו אם אינו יודע בעצמו, רק ששמע מאחרים, גם בן צריך לגלות, אך שיזהר, שלא יאמר בלשון שיהיה משמע, שהוא בעצמו יודע דבר זה, רק יאמר סתם, שמעתי כך וכך אף דאין להאמין לעת עתה דבר זה בהחלט, על כל פנים צריך לחוש ולחזק ולדרש אחר זה.

ובדעתי היה לציר עוד איזה ציורים לענין אמן ושכיר ומשרת, וכהאי גוונא, אך מפני הוצאת הדפוס, כי הרבה היא ומפני טרדת הזמן, נמנעתי מזה, אך כללו של דבר, האדם צריך לשום עיניו ולבו על דרכיו, ובפרט על מוצא פיו, שלא להתערב בענינים, דבין אדם לחברו, אם לא שידע מתחלה את הענין ברור לאמתו, ולכונן לתועלת, ולא מצד שנאה, ולראות את הנוהג מדבורו, שלא יצא מגדר הדין, חס ושלום, ואז ה' יהיה בקסלו, שלא ילכד בפח היצר. וצור ישראל יצילנו משגיאות וינאנו מתורתו נפלאות.

"פרוך ה' לעולם אמן ואמן. תם ונשלם החלק השני מספר "חפץ חיים".

מקדש מעט

ואיכור שיהיה
בשעת התפילה

בעניני השיבות
עניית אמן

שכן רע?

הגמרא אומרת שמי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס אליו מיקרי שכן רע. יכול להיות גם שאדם שנוכח לבית הכנסת, עדיין נקרא שכן רע, אף על פי שהוא נכנס לבית המדרש. הבה נראה איך המהר"ל מפרא נמאר את הגמרא של זה שאינו נכנס לבית המדרש ונקרא שכן רע, וז"ל (נתיבות עולם א נתיב העבודה פרק ה): "ובפ"ק דברכות (ח' ע"א) אמר ר' לוי כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס לשם להתפלל נקרא שכן רע שנאמר כה אמר ה' על שכני הערים הנוגעים בנחלה ולא עוד אלא שגורם גלות לו ולבניו שנאמר הנני נותשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אתוש מתוכם עד כאן. בארו כי מי שאינו הולך לבית הכנסת נקרא שכן רע. ויש לפרש שהוא שכן רע אל בני אדם, וזה כי בית הכנסת בו מתאספים בני אדם להתפלל, והנה שמו מעיד כי הוא המקום מוכן שיתאספו ביחד בני העיר להתפלל לצורם והתפלה מיוחדת שתהיה באסיפה בצבור, ואם אינו נכנס לשם הרי אינו מבקש החבור והאסיפה הזאת להתאסף לתפלה, וזה נקרא שכן רע כי ענין שכן רע שהוא פורש מן שכנו שהוא עמו. ומכל שכן שנקרא גם כן שכן רע אל השם יתברך כי יש לו ללכת אל בית הכנסת ויהיה מצוי בביתו יתברך, כי השם יתברך מצוי בבית הכנסת וראוי לאדם שיהיה נמצא בבית שמצוי השם יתברך שם ואם אינו בא שם נקרא שכן רע שאין לו חבור עם מי שהוא שוכן אצלו, שאם לא היה שכן רע היה בא לשם. ואמר שהוא גורם גלות לו ולבניו זהו לפי כי בית הכנסת מיוחד לאסיפה וקבוצה, וכאשר אינו רוצה בקבוצה ואסיפה ראויה שיהיה לו גלות כי אין הגלות רק הפירוד והפירוד דבר זה מבוואר. ועוד כי אלו היה שכן טוב ולא היה שכן רע דרך השכנים שעומדים ביחד ואינם מתפרדים ולא היה לו גלות, עכשיו שהוא שכן רע אין הקבוצה ראויה אליו אלא הגלות והפירוד לו ולזרועו, כי כאשר השורש נעקר מקום חבורו גם הענפים נעקרים ממקומו ולכן הוא גורם גלות לו ולזרועו."

לפי דברי המהר"ל נראה לכאורה, שאדם הנכנס לבית הכנסת ומפריע להתפלל - הרי הוא בכחית שכן רע! ואינו מתפלל, ואינו מתחבר עם התפילה של הצביון ואינו רוצה בכל החיבור הזה, אם כן מאי נפקא מינה אם אינו נכנס או נכנס ומפריע להתפלל על ידי דבורו?

הגות בעניני הפרשה

באור החסידות

נשאת ונתת באמונה

איתה בברכות (לה ב) תנו רבנן "ואספת דגנך" (דברים יא, יד), לפי שנאמר "לא ימוש ספר התורה הזה מפיו והגית בו יומם ולילה" (יהושע א, ח) יכול דברים ככתבן. תלמוד לומר "ואספת דגנך", הנהג בהם מנהג דרך ארץ, דברי רבי ישמעאל. רבי שמעון בן יוחי אומר - אפשר אדם חורש וזורע וקוצר תורה מה תהא עליה. אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום - מלאכתו נעשית על ידי אחרים וכו'. אמר אביי הרבה עשו כרבי ישמעאל - ועלתה בידן, כרשב"י - ולא עלתה בידן, ע"כ. לקראת שבת דרך-ארץ, שקדמה לתורה, כל נפש ישראל - כאילו תעוהו על אפיקי מים, ומשתוקק כל איש לפי דרגתו להתעלות ולו במקצת בקבלת עול תורה. ומאידך עליו להתמודד עם החלק הגשמי שהרי ההכרח לא יגונה, וחכמת כל היצורים לדעת האיך לשלב ולבקר שיחדיו יהיו תמים, לא תתפרש התורה מינון, ולא ניגע לריק.

ומה נעים גורלנו והביאנו חדריו בספה"ק תולדות יעקב יוסף לחסות בצילא דמהימנותא להסתופף בחצרות בית ה', על פי יסוד מוסד מתורת מרן הבעל שם טוב ז"ע, לדעת המעשה אשר יעשו, והדרך המובחר לירא שמים לצאת ידי שניהם - מצד אחד אינו מוזהב את אשר מוטל עליו בהתחייבות - להשתדל כנדרש ממנו להשיג די פרנסתו. ועל כולם יתברך וישתבח בקיימו החוב הקדוש שאין לו רשות להרהר אחריה, כי אם להיות שקוע ראשו ורובו בעמל תורה, כי הם חיינו ואורך ימינו.

ולהורות נתן בליבנו וכתב בדברי קודשו (פרשת וישלח): הגם שאמרו בגמרא שם הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם, היינו כמו שביאר מורי ודחי"ה שעשו כרשב"י לעשות כמוהו, ולא מהלב וכו' ודפח"ה.

עם זאת השמיענו הדרך ישכון אור: "העיקר לקיים שניהם, שיעסוק בדרך ארץ, ולבו יהיה דבוק בהש"י", ואז יתקיים שניהם בידו. מה שאין כן כשעוסק בדרך ארץ ומשא ומתן, ולבו פנוי לבטלה שלא להרהר בתורה, שעל ידי הטירדות המרובות מצוי אצלו השכחה, או אז נגרם אצלו רח"ל מה שהזהירו ואמרו השוכח דבר אחד ממשנתו כאילו מתחייב בנפשו (אבות פרק ג משנה ח). העולה מזה, שיראה שלא יסור דביקות שבינו לבין קונו ולא יפנה לבו לבטלה. ואפשר שזהו מה שאמרו חז"ל בש"ס (מכות כד א) בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה (חבקוק ב, ד) כי האמונה הוא הדביקות בהש"י, ועל ידי זה יחיה, היפך מהמפנה לבו לבטלה שמתחייב בנפשו".

ושוב שנית דרש בענין זה (פרשת בחקותי) שהעולה מהגמרא שם כי רבי ישמעאל ורשב"י לא פליגי, כי מר אמר חדא ומר אמר חדא, דהיינו בשעה שעוסק בדרך ארץ לא ימוש התורה מפיו גם כן. וזהו שאמרו במשנה (אבות שם משנה ב) טוב תורה עם דרך ארץ דייקא, דאם לא כן קשיא הפסוקים אהרדי, דכתיב ואספת דגנך, וכתיב לא ימוש וגו'... כי ב' מצוות הנ"ל ואספת דגנך, ומצות לא ימוש וגו', הם סותרים זה את זה, מה שאין כן עתה בעוסק בתורה עם דרך ארץ.

ואיך ראוי לו לאדם לחלק סדרי ימיו עלי אדמות, כמה יפנה לצורך מסחר וכדו כדי לכלכל עצמו ובני ביתו, וכמה יש לו להתמסר למצוות ה' ולעסוק בתורה שדחויה ללא שום הפסק "הגית בו יומם ולילה". לקיים כפי שורת הדין חלוקת אמת, בבחינת חציו לה' וחציו לכס.

קוראים ומשלימים דבריו בקודש בתולדות יעקב יוסף (פרשת בהר): ואני כתבתי כי משפט הבכורה להש"י, שתי שלישי היום לצורכי גבוה לעסק התורה והמצוות, ושליש לצורכי פרנסתו. וכמו שקבעו ואמרו טוב תורה עם דרך ארץ, כי גם בעוסק בדרך ארץ יהיה עוסק בתורה. וזהו ענין "בכחך עשה" (קהלת ט, י) ששמעתי ממורי [דהיינו במחשבה שהיא מכוסה, לקשר הגשמי ברוחני].

להוציא מדעת בעלי בתים שיש שנהגו להפך הסדר ושליש היום עוסק בתורה ובעבודת ה', ורובו ככולו ממיט עצמו על גזירת בזעת אפך תאכל לחם, ובנפשו יביא לחמו - ומרבה נכסים מרבה דאגה, ויצא שכרו בהפסדו. ומסיים שם: מה שאין כן התלמיד חכם גם שלישי היום עוסק במשא ומתן ובדרך ארץ הוא עוסק גם כן בתורה.

ובדברי נועם ומרפא לנפש כתב לחוק את תלמידיו הרה"ק מפאסצנא זצוק"ל כחובת התלמידים (פרק ז) ונעתיק ראשי פרקים מדבריו המעודדים לעסוק בתורה בכל עת ועונה כל איש באשר הוא: ...אם היו לך מנועות חקות שלא יכולת עמוד בהן להישאר בן תורה בלבד; נאנסת לעזוב את הישיבה ולצאת לשוק למסחר ומלאכה... גם אז אל תתייאש ח"ו מלהיות יהודי בלב שלם, וגם אז את ד' אלקיך אל תעזוב... ולא יעבור עליך יום בלא תורה.

התפלל אל הש"י מתעומק לבך, שפוך את נפשך לפניו בכל אופן שתרגעה... בין בדיבור ובין בהרהור הלב: "אנא ד' בוחן כליות ולב, אתה יודע כי לא במרד ובמעל עזובתי את תלמוד תורתך ויצאתי לעסוק בדברי העולם, ולא בודון יצאתי מעולם האמת אל עולם של הבל. יודע אתה את כל העניינים אשר התענית בהם, ואת כל התלאות אשר מצאתני עד שונשבר כוחי ונרדתי רוחי ונאנסתי לצאת ולבקש פרנסה. אבל ד', גם עתה אינני עוזב אותך הלילה, לא את תורתך ולא את עבודתך הקדושה. גם עתה אני מתפלל אליך ולומד יותר מיכולתי, וכל תכלית מחשבותי רק בך".

צידה לדרך: על כל איש לחלק סדרי יומו שיעור זמן מרובה לעסק התורה, וכמה שמחוייב לצרכים גשמיים, ועל הכל בכל עת יתא לבו ודעתו מופנה ומשועבד לתורה. וכל אשר בכוחך עשה. ולבקש מהש"י בהשתפכות הנפש שיעליח להוסיף כהנה וכהנה.